

Výzkum: Platy absolventů se zvýšily

Nástupní mzda absolventů MU se oproti loňsku zvýšila o 11 procent.

>> podívejte se na straně 2

Vědci vyvíjejí dokonalé čočky

Objev odborníků z PřF by mohl způsobit revoluci v optice.

>> čtěte na straně 4

Archivní práce je jako detektivka

Rozhovor s ředitelkou Moravského zemského archivu a absolventkou FF.

>> strana 7

Hokejový soubor mezi MU a VUT

Jak dopadlo klání hokejových týmů, které sledovalo na šest tisíc diváků?

>> čtěte na straně A2

muni.cz

Měsíčník Masarykovy univerzity

www.online.muni.cz

listopad 2011

Univerzita má dva nové patenty

Zcela novou sloučeninu, tzv. bambusuril, která může najít široké uplatnění ve zdravotnictví, farmaceutickém i potravinářském průmyslu, si nechala v České republice patentovat Masarykova univerzita. Dalším patentem, který získala MU, je pak metoda likvidace bojového plynu yperit. Ta je nyní nově chráněna v Japonsku.

Získání českého patentu sloučeniny bambusuril by měl podle ředitelky Centra pro transfer technologií MU Evy Janouškovcové pomoci najít další možnosti konkrétního využití nové sloučeniny. Kromě českého patentu chce univerzita zažádat i o mezinárodní ochranu. „Příhláška již prošla úspěšně hodnocením, nyní se rozhodujeme, v jakých zemích budeme patent uplatňovat,“ uvedla Janouškovcová.

Nová sloučenina má tvar krátké trubičky, a podobá se tak článku kmenu bambusu. Podle toho ji vědci pojmenovali bambusuril. Její unikátní vlastnosti spočívají ve schopnosti vázat záporně nabitou látku, sloučenina tak může sloužit jako jejich přepravnik. Využití může najít při určování kvality potravin, mohla by čistit vodu nebo sloužit k diagnostice některých druhů onemocnění.

Výhodou bambusurilu je jeho snadná příprava: Výchozí sloučeniny i použité rozpouštědla jsou navíc levná a dobře dostupná. Objevení sloučeniny je výsledkem výzkumu na přírodovědecké fakultě, který trval pět let.

Likvidace yperitu: nově patentováno v Japonsku

Další patentový úspěch zaznamenali vědci z Ústavu experimentální biologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity. Podařilo se jim v Japonsku patentovat metodu likvidace bojového plynu yperit, která byla pro Českou republiku chráněna před čtyřmi lety.

Podstatou vynálezu je objev enzymu, který umožňuje rozložit yperit efektivněji a šetrněji než všechny dosud používané prostředky. Enzymy na likvidaci yperitu byly izolovány z půdních mikroorganismů. Objev byl již patentován například v Rusku, Austrálii, na Novém Zélandu a ve Spojených státech.

V minulých desetiletích Masarykova univerzita podala desítky patentových přihlášek, nejčastěji v chemii, biologii a fyzice. V předchozích letech byl získán patent na způsob určení prognózy chronické lymfatické leukémie, regulaci tvorby biomasy v rostlinách, plazmovou tužku či objev důležitých vlastností rostlinného alkaloidu makarpinu.

David Povolný

Hry bez hranic po studentsku

Místo evropských států mezi sebou soutěžily fakulty Masarykovy univerzity, jinak se ale Unihry od Her bez hranic moc nelišily. Foto: Martin Kopáček.

>> strana A1

Téma: Age management

Petra Polčáková

Demografické změny, stárnutí populace, diskriminace lidí nad 50 let na trhu práce. To jsou už i v České republice stále častěji skloňovaná témata. Odborníci upozorňují, že zvyšující se průměrný věk se výrazně projeví i ve struktuře trhu práce. Musíme proto počítat s tím, že skupinou zaměstnanců nad 50 let se bude potřebovat intenzivněji zabývat.

Schopnosti starších pracovníků jsou podle dostupných výzkumů v České republice stále podceňovány. Důvodů pro to je celá řada. „Vyskytují se jak na úrovni individuální, tak na úrovni skupin i na makro úrovni, třeba v nastavení zákonů,“ říká socioložka Lucie Vidovičová z fakulty sociálních studií. Ve firmách starší zaměstnanci často vidí jako neflexibilní a nedostatečně výkonné.

Přestože teoretických studií, jak s touto věkovou skupinou pracovat, bylo již napsáno hodně, konkrétních návrhů nebo příkladů praktické realizace v České republice stále není mnoho. Odborníci z několika českých institucí proto vytvořili speciální projekt Strategie Age Managementu v České republice, který se inspiruje systémem, jenž v oblasti práce se skupinou zaměstnanců nad 50 let už dvě desetiletí rozvíjí ve Finsku. Experti tak chtějí ukázat, jak finské strategie, jež zohledňují věk a schopnosti starších zaměstnanců, uplatnit i u nás.

„Postupy Finů jsou pro nás zajímavé protože jsou s řešením nastíněného problému mnohem dál než většina evropských zemí,“ říká Petr Novotný a poukazuje na to, že řešením situace podle odborníků nemusí být jen jedno zásadní opatření, ale může spočívat v realizaci spíše většího množství dílčích kroků. Firmy by si měly uvědomit, že starší zaměstnanci jsou obohacením, a měly by s touto skupinou začít pracovat.

>> čtěte téma na straně 3

Přední sociolog se stal emeritním profesorem fakulty sociálních studií

Ivo Možný, zakladatel fakulty sociálních studií a její první děkan, byl 7. listopadu na návrh vědecké rady FSS jmenován emeritním profesorem.

V České republice i v zahraničí uznávaný sociolog se ve své vědecké práci zabývá mj. proměnami české rodiny a sociální po-

litikou. Jako bývalý novinář se v tisku také vyjadřuje k řadě aktuálních témat.

Emeritní profesor je čestný titul, který bývá udělován významné vědecké osobnosti po skončení jejího pracovního poměru na fakultě a odchodu do důchodu. Profesor Možný bude na fakultě i nadále přednášet a bádát.

Ivo Možný se narodil v roce 1932 v Prostějově do kupecké rodiny. Kvůli „buržoaznímu původu“ musel v 50. letech nastoupit do ostravských hutí, později vystudoval literární vědu, češtinu a ruštinu. Pracoval také jako redaktor Československého rozhlasu. Ve 2. polovině 60. let vyučoval sociologii na Masarykově univerzitě. Po roce 1968 nesměl přednášet, v 70. letech pracoval jako poradce v manželské a předmanželské poradně. V roce 1992 byl jmenován profesorem, na konci 90. let zakládal fakultu sociálních studií a v letech 1998–2004 stál v jejím čele.

Petra Polčáková

Sílu hesla změří nová aplikace

Je vaše heslo do Informačního systému MU nebo k bankovnímu účtu dostatečně silné? Do této chvíle jste mohli jen hádat. Tým dohlížející na bezpečnost univerzitní počítačové sítě CSIRT-MU ale spustil novou aplikaci, která sílu hesla prověří a poradí, jak ho vylepšit. „Unikátním prvkem je testování hesel proti tzv. slovníku, který obsahuje především výrazy využívané skutečnými útočníky při snaze proniknout do konkrétních účtů a služeb na MU,“ vysvětluje Jan Soukal z Ústavu výpočetní techniky MU.

Prostřednictvím aplikace také zjistíte, jaká je odolnost hesla proti útoku hrubou silou a jaké prvky do hesla doplnit, abyste zvýšili jeho odolnost. Aplikace vám spočítá i to, kolik hodin, dní či let by útočníkovi mohlo trvat, než heslo prolomí. Testovač hesel se nachází na webové stránce <https://security.ics.muni.cz/kontrola-hesla>.

David Povolný

Senát schválil nový studijní řád

Novelizovaný studijní a zkušební řád schválil 7. listopadu Akademický senát Masarykovy univerzity. Přinese několik zásadních novinek. Novelizovaný řád nabývá účinnosti už příští rok v únoru, větší změny však začnou platit až pro jarní semestr 2013.

Nejvýraznější změnou bude zvýšení počtu kreditů povinných pro postup do dalšího semestru z 15 na 20.

Další novinkou, kterou pocítí studenti i pedagogové, bude změna počtu možných opravných termínů u zkoušek. Studenti budou mít u předmětu, který si zapsali poprvé, nárok na druhý opravný termín, u opakovaného předmětu pak už jen na jeden.

Řád také sjednocuje pravidla pro skládání státní závěrečné zkoušky, snižuje např. možný počet opravných termínů ze dvou na jeden.

David Povolný

>> čtěte více na straně 8

Rozhovor s ústavním právníkem Janem Filipem

Role a pravomoc ústavního soudu patří mezi pravidelně diskutovaná témata na české politické scéně. Jan Filip z Právnické fakulty MU ale kritiku napříč politickými stranami považuje za příznak toho, že instituce funguje dobře.

„Nekritizovaný ústavní soud by nebyl dobrým soudem,“ říká.

>> čtěte rozhovor na straně 5

Jmenování emeritním profesorem převzal Ivo Možný od děkana fakulty Břetislava Dančáka.

Platy absolventů MU se zvýšily

O jedenáct procent oproti minulému roku vzrostla průměrná hrubá mzda, kterou absolventi Masarykovy univerzity dostali při nástupu do zaměstnání. Jejich plat tak dosahuje bezmála 23 tisíc korun.

Vyplynulo to z výzkumu mezi více než tisíci letošními absolventy magisterského prezenčního studia na MU.

Podobně jako v minulých letech měla téměř polovina absolventů po promoci jisté zaměstnání, necelých 40 procent práci hledalo, zbytek chtěl pokračovat v doktorském studiu, pobývat v zahraničí nebo se věnovat dalšímu vysokoškolskému studiu. „Při hledání zaměstnání se absolventi spolehnali zejména na vlastní síly – reagovali na inzeráty, sami kontaktovali zaměstnavatele a podobně,“ uvádí autor výzkumu Jaroslav Nekuda ze Střediska vědeckých informací na Ekonomicko-správní fakultě MU.

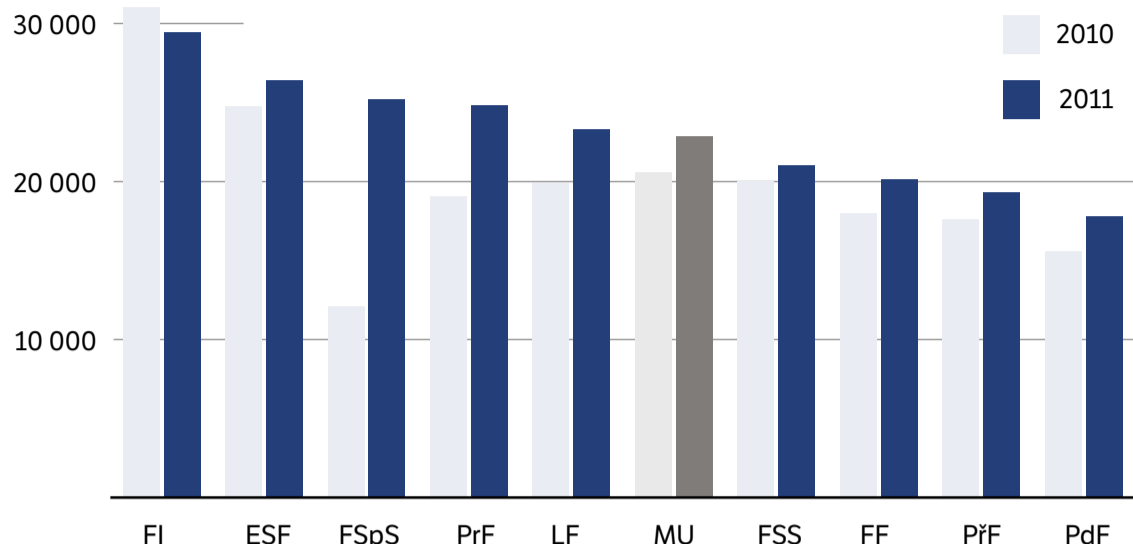
Vysoký je i podíl absolventů, kteří plánují pracovat v oboru, jež na univerzitě vystudovali – dosahuje v průměru až 85 procent. Za perspektivní své zaměstnání navíc považuje 86 procent respondentů. Vzrostla také spokojenost absolventů s tím, co jim Masarykova univerzita dala do života. „Letos bylo s tím, jak je univerzita vybavena, spokojeno 73 procent absolventů, což

je o téměř 14 procent více než v roce 2000,“ připomíná Jaroslav Nekuda.

Nejvyšší nástupní platy letos dostali informatičtí (29 500 Kč) a ekonomové (26 400 Kč). S nejnižšími platy se naopak musejí smířit zejména přírodovědci (19 300 Kč) a pedagogové (17 800 Kč), kteří jsou obvykle svázáni tabulkovými platy ve veřejném sektoru. Už během studia si přivydělávalo více než padesát procent dotazovaných.

Za nejnáročnější považují studium na Masarykově univerzitě již tradičně mladí lékaři, ti se připravují na zkoušky nejdříve ve všech, v průměru je to čtrnáct dní, zatímco celouniverzitní průměr představuje 5,9 dne.

Oproti loňskému roku se zvýšil počet absolventů, kteří by chtěli vycestovat za prací do zahraničí: většinou jde o absolventy fakulty informatiky a ekonomicko-správní fakulty. Převažující motivací nebyly na rozdíl od minulých let vyšší výdělky. Vyhlídka lepšího finančního ohodnocení motivovala k odchodu pouze mladé lékaře, ostatní vedly k úvahám o odchodu do zahraničí jiné

Oproti loňsku se nástupní platy absolventů MU zvýšily o 11 procent.

pohnutky jako například touha po poznání, rozvíjení jazykových dovedností nebo získání zahraničních zkušeností.

Průzkum Ukončení studia na Masarykově univerzitě – Ohlédnutí a perspektiva provádějí odborníci z Ekonomicko-správní fakulty MU již od roku 1994. Letošního dotazníkového šetření se v červnu a červenci zúčastnilo

1150 čerstvých absolventů magisterského studia, kteří tvoří přibližně 51,5% z celkové počtu absolventů univerzity.

připravila Petra Polčáková

>> kompletní zprávu najdete na zpravodajském portálu www.online.muni.cz

RECETOX pomáhá s odpady v Kyrgyzstánu a Kazachstánu

Objev polychlorovaných bifenylů a začátek jejich masivního používání ve 30. letech minulého století se zpočátku jeví jako velký průmyslový pokrok. Podniky po celém světě je začaly užívat do kondenzátorů a transformátorů nebo třeba jako hydraulické kapaliny či teplotnosná média. Zmíněná skupina syntetických organických sloučenin totiž vykazovala tolik žádanou chemickou stabilitu a zdálo se, že dobré vlastnosti nevykoupí žádnými negativy.

Bylo to však opravdu jen zdání, v 70. letech se zjistilo, že polychlorované bifenylы představují spolu s dalšími látkami s persistentními vlastnostmi vážnou hrozbu pro lidské zdraví. Vědci i vlády jednotlivých zemí od té doby bojují s jejich odstraňováním z životního prostředí.

Centrum pro výzkum toxických látek v prostředí (RECETOX), které se danou problematikou zabývá na Masarykově univerzi-

tě, nyní pomáhá tento problém řešit i dvěma střeadoasijským zemím. „Jedná se o dva projekty, které řešíme pro Rozvojový program Organizace spojených národů. Využívají českých zkušeností a zkušeností našeho Centra s ohledem na řešení problematiky polychlorovaných bifenylů v Kazachstánu a Kyrgyzstánu,“ sdělil ředitel Centra RECETOX Ivan Holoubek.

Oba projekty mají podobnou strukturu. V Kazachstánu i Kyrgyzstánu už se konaly workshopy a diskuse o problematice zmíněných nebezpečných látek s pracovníky ministerstva životního prostředí, zdravotnictví a průmyslu i se zástupci vědecké a průmyslové sféry.

V listopadu se desítky expertů z každé země chystá naopak do Brna. „Budou se u nás seznamovat s problematikou legislativy, odpadového hospodářství, likvidace těchto látek a jejich stanovení ve vzorcích

životního prostředí i technických materiálech,“ přiblížil Holoubek.

Problém? Nedostatečné vybavení

Ačkoliv se polychlorované bifenylы ani v Kazachstánu ani v Kyrgyzstánu nevyráběly, jejich masivní používání a velmi špatný systém hospodaření s těmito látkami v nedávné minulosti způsobily, že s nimi mají obě země dodnes problémy. „Aby tento problém mohl být řešen, musí existovat odpovídající legislativa. Jen na základě dobrovolnosti něco takového řešit nelze, zvláště v zemích bývalého Sovětského svazu,“ upozornil na jeden aspekt problému Holoubek.

Jiný se týká toho, že se obě země potýkají s nedostatečným přístrojovým vybavením, které by efektivní boj s nebezpečnými látkami umožnilo. „Vzhledem k našemu současnému špičkovému instrumentálnímu vybavení proto možnost spolupráce velmi

V obou zemích chybí potřebné zákony a situaci znesnadňuje i všudypřítomné korupční prostředí.

vítají. Byl to ostatně jeden z hlavních bodů diskusí během mých tamějších návštěv,“ naznačil Holoubek.

Podle jeho zkušeností je v obou zemích cítit zájem lidí o prostředí, ve kterém žijí. Odpadové hospodářství je tam však teprve v počátcích a od toho se všechno odvíjí. „V obou zemích stejně jako v Ruské federaci existuje řada zákonů, které však nejsou navzájem funkčně propojeny. Některé se teprve připravují nebo úplně chybí, existuje řada kompetenčních nejasností a všudypřítomné korupční prostředí, které je podle rozhovorů s odborníky vážným problémem,“ vyjmenoval Holoubek, jenž však cítí reálnou snahu najít řešení, které za to určitě stojí. „Obě země mají co chránit. Hory v Kyrgyzstánu jsou nádherné a bohaté a v obou zemích jsou nádherná a velmi cenná jezera.“

Martina Fojtů

Měsíc a půl autorského čtení na pedagogické fakultě

Čtrnáct spisovatelů osobností se v průběhu sedmi večerů představí na pedagogické fakultě. Každé úterý od půl šesté od 1. listopadu až do 13. prosince přechází úryvky ze svých knih autoři, jejichž díla jsou považována za to nejlepší v současné české literatuře. Autorská čtení doprovodí jazzové skladby v podání hostů či pedagogů a studentů katedry hudební výchovy, během besedy pak bude možné diskutovat přímo s autory.

„Celý cyklus by měl studentům, ale i širší veřejnosti zprostředkovat živý kontakt s literaturou,“ říká duchovní otec myšlenky čtení na fakultě a organizátor

celé akce Miroslav Chocholatý z Katedry české literatury PdF MU. Prvním čtením zahájili celou sérii prozaikové Michal Ajvaz a Antonín Bajaja. Kniha obou autorů získala řadu prestižních ocenění. Michal Ajvaz za román Prázdné ulice získal v roce 2005 Cenu Jaroslava Seiferta, Antonín Bajaja za román Zvlčení obdržel cenu Magnesia Litera, za knihu Na krásné modré Dřevnici pak Státní cenu za literaturu 2010.

Ajvazovy romány bývají označovány za postmoderní, i když sám autor toto označení příliš rád nemá. V jeho knihách se mísí různé žánry, objevují se prvky dobrodružné literatury i teoretické pasáže. „Městské realie se tu postupují s magickými vizemi, s groteskními a nadpřirozenými scénériemi, setkáváme se v nich se zvířecími postavami i bohatou sítí nejrůznějších aluzí,“ doplňuje Miroslav Chocholatý.

Oproti tomu je Bajajovo dílo specifické prolínáním lidského života a přírody. Ve svém posledním románu nazvaném Na krásné modré Dřevnici, Bajaja popisuje své dětství, které strávil v 50. letech 20. století v rodném Zlíně a propojuje jej s tehdejšími událostmi. Měsíc a půl autorského čtení i polovině prosince uzavrou básníci Vít Slíva a Bogdan Trojak.

Petra Polčáková

>> sledujte www.online.muni.cz

Fakulta podpořila cestu středoškoláků na olympiádu

Mezinárodní olympiády mladých vědců do 16 let, která se bude na začátku prosince konat v jihoafrickém Durbanu, se letos poprvé zúčastní tým z České republiky. A to i díky Přírodovědecké fakultě MU. Ta se rozhodla podpořit šestici nadaných žáků a uhradila jim část nákladů.

„Rozhodli jsme se uhradit pobytový poplatek a příspěvi jsme také na letenky každému ze členů soutěžního týmu,“ říká děkan fakulty Jaromír Leichmann, který celé výpravě poskytl záštitu.

Skupinu mladých studentů bude navíc doprovázet dvojice vědců z fakulty: překlad úloh z chemie a biologie do češtiny a opravu řešení zajistí přímo na místě Jitka Bečanová a Jiří Kohoutek z Centra pro výzkum toxických látek v prostředí, fyziku pak Martin Plesch z fakulty informatiky, který současně doprovází slovenskou delegaci.

Do soutěžního týmu se dostali jen ti nejlepší. „Jde o šest velmi nadaných studentů, z nichž některé jsme vytipovali na soutěži Žirafa v rámci Festivalu vědy v září, ostatní byli vybráni z řad dalších uchazečů. Ti, kteří nejlépe uspěli v odborném testu, olympiádách a dalších soutěžích, museli projít ještě ústním pohovorem,“ uvádí Jana Musilová z Ústavu teoretické fyziky a astrofyziky PřF MU.

Petra Polčáková

Foto: Tomáš Muška

Cyklus autorských čtení zahájil na pedagogické fakultě uznávaný český prozaik Michal Ajvaz.

Vezměte si muni.cz s sebou!

- nový zpravodajský portál denně přináší aktuality z Masarykovy univerzity, rozhovory s významnými osobnostmi a studenty, komentáře a informace o studiu
- to vše v moderním designu a propojené se sociálními sítěmi
- nyní i ve vašem mobilu

www.online.muni.cz

[facebook.com/municz](https://www.facebook.com/municz)

twitter.com/muni_cz

Téma: Age management

O tom, že stárnutí evropské populace a prodloužení délky života s sebou přináší radikální změny společnosti, už dnes nikdo nepochybuje. Odborníci ale čím dál častěji připomínají, že kromě zvýšené zátěže na zdravotní či ekonomický systém s sebou tato skutečnost nese i zásadní proměnu věkové struktury lidí na trhu práce.

Strategie, které počítají se zapojením starších zaměstnanců do pracovního procesu, se v Evropské unii řeší už více než patnáct let, odborníci ale upozorňují, že konkrétní nástroje a jejich praktické zavádění za teoriemi stále pokulhávají. Kromě antidiskriminačních opatření či popisování rizik mezigeneračního napětí je podle nich třeba motivovat zaměstnavatele k zavádění principů takzvaného age managementu, tedy postupů, jež budou zohledňovat různý věk zaměstnanců, a to přímo v personálních politikách firem.

Diskriminace lidí nad 50 let

Jednou ze skupin, o nichž se v souvislosti s konceptem age managementu stále častěji hovoří, jsou lidé nad 50 let. Ti bývají znevýhodňováni například při hledání nového zaměstnání či ve chvíli, kdy jsou motivováni k odchodu do předčasného důchodu. Samy firmy sice podle průzkumů uvádějí, že jejich interní politika nediskriminuje žádnou z věkových skupin, skutečnost je ale podle průzkumů jiná. „V praxi byly zjištěny diskriminační postupy. Starší člověk jako uchazeč o práci má poměrně těžký úkol obstát, a to i kvůli zažitému stereotypu staršího pracovníka,“ píše se ve zprávě z výzkumu o postavení zaměstnanců, který provedlo pro Českou republiku už v roce 2006 OECD. To potvrzují i sociologové.

„Trend znevýhodňování starších pracovníků stále pokračuje. Z výzkumu i z příběhů, se kterými se na mne lidé obracují, víme, že diskriminace stále funguje například při hledání práce,“ říká Lucie Vidovičová z Fakulty sociálních studií MU a uvádí případ muže pracujícího v technickém oboru. Ten vyvěsil na internetových stránkách dva téměř identické životopisy. Jediný rozdíl byl v tom, že v jednom uváděl svůj reálný věk přes padesát

a v druhém se vydával za mladšího. „Na druhý mu hned přišlo několik nabídek a byl pozván k pohovorům. Když se pak ale začal ptát z titulu svého druhého životopisu, nejen že nabídku nedostal, ale byl i odmítán s různými výmluvami,“ popisuje Vidovičová.

Jednou z příčin rezervovaného postoje k těmto pracovníkům jsou negativní stereotypy, které stále panují o starším věku. O jejich stálé přítomnosti v české společnosti svědčí i mezinárodní výzkum European Social Survey z roku 2009. Tzv. ageismus je podle něj nejrozšířenějším typem diskriminace v Česku a setkáváme se s ním ve větším měřítku než s diskriminací na základě pohlaví nebo etnické příslušnosti.

Mezi nejčastější nevýhody připisované zaměstnancům nad 50 let podle výzkumu společnosti STEM patří, že se hůře přizpůsobují novým požadavkům, špatně se učí novým věcem nebo mají nižší pracovní tempo. Všechny tyto charakteristiky jsou ale zjednodušující. Jak uvádí odborníci, starší lidé

mají dostatečný potenciál pro učení, duševní výkonnost přetrvává, a dokonce po třicátém roce života narůstá. Stejně tak schopnost učit se podle nich nijak významně neklesá.

„Významnější změny jsou popisovány spíše až po 70. roce věku. Dnešní šedesátníci jsou psychicky i fyzicky podstatně mladší a schopnější, než byli před několika desítkami let,“ říká Bohumír Lazarová z filozofické fakulty, jež se zabývá mj. možnými důsledky procesů stárnutí pro učitele. Případné biologicky podmíněné nevýhody mohou být podle Lazarové navíc dobře kompenzovány kulturně zprostředkovanými zisky.

Nastavení politik a age management

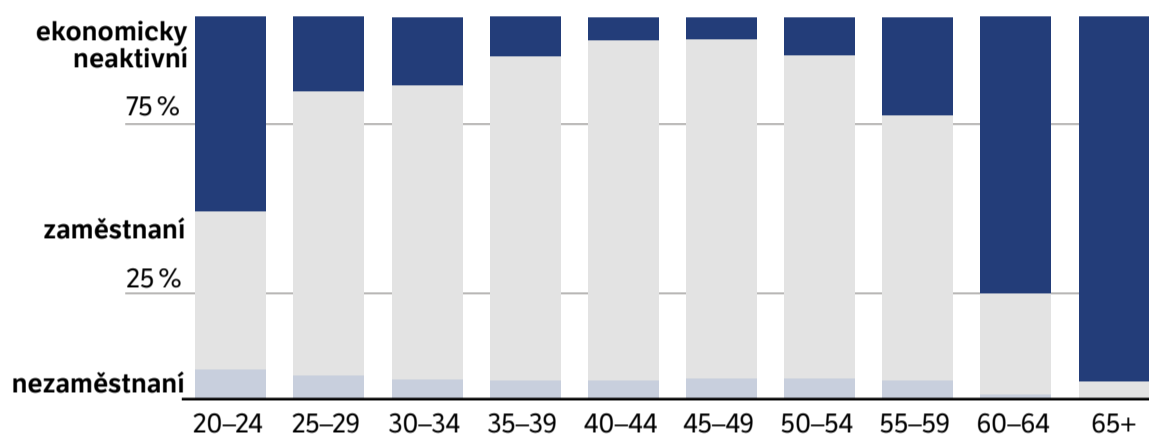
V souvislosti s demografickými změnami nebude mít tedy Česko, pokud bude chtít dosáhnout hospodářského růstu a stabilizace důchodového systému, na výběr. Bude muset využít i potenciál starších pracovníků. „V blízké budoucnosti se osoby staršího věku (50–64 let) stanou ve srovnání s oso-

bami mladými (20–34) a osobami středního věku (35–49) nejpočetnější věkovou skupinou v české populaci. Je tedy nezbytně nutné se začít intenzivně připravovat na to, že trh práce bude nabízet pracovní místa starším pracovníkům, a samozřejmě pro ně také vytvářet odpovídající podmínky,“ říká Milada Rabušicová z Ústavu pedagogických věd FF MU. Konkrétní postupy, jak toho docílit, ukáže projekt Strategie Age Managementu v ČR, na němž se podílejí také odborníci z Ústavu pedagogických věd FF MU. Na konci roku by měla vyjít komparativní zpráva, která se zabývá situací v této oblasti u nás a ve Finsku. Pomoci by měl i nově akreditovaný obor andragogika na FF. „Absolventi tohoto oboru, kteří se stanou personalisty ve firmách, už budou s principy age managementu seznámeni a budou je přenášet do praxe,“ říká Lenka Kamanová z Ústavu pedagogických věd FF MU.

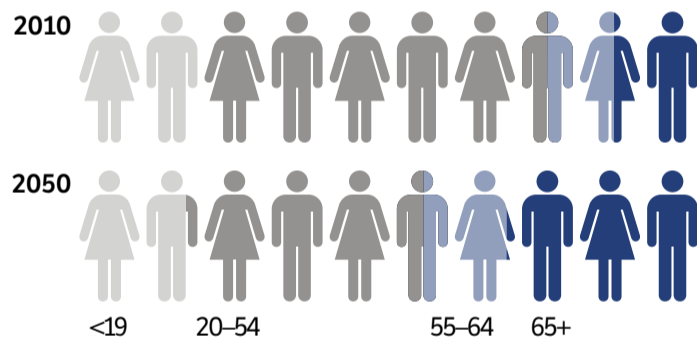
Petra Polčáková

>> více na www.online.muni.cz

Graf ukazuje nízkou ekonomickou aktivitu lidí nad 60 let. S pokračujícím stárnutím populace by se z tohoto fenoménu mohl stát problém.

Projekce stárnutí populace v Česku

age management

Řízení zohledňující věk zaměstnanců. Mezi hlavní zásady patří dobré znalosti věkového složení společnosti a firmy, spravedlivé postoj ke stárnutí, pochopení pro individualitu a rozmanitost. Možnosti uplatnění těchto zásad zpracovává projekt Strategie Age Managementu v ČR, na němž se kromě MU podílí i Univerzita Palackého, Asociace institucí vzdělávání dospělých a brněnská krajská pobočka Úřadu práce ČR.

ČR 2010–2050

48–50 let

na tolik by se měl zvýšit průměrný věk v České republice z dnešních 40.

55+

Počet lidí starších 55 let má stoupnout ze současných tří na více než čtyři miliony.

50+ %

ekonomicky závislých osob – nebo více než dvojnásobek oproti současnosti – Česku do roku 2045 předpovídají odborníci.

Starší zaměstnanci jsou obohacením. Firmy si to jen musí uvědomit

Má zkušenosti, dostatek psychických i duševních sil a ještě hodně co nabídnout. Pokud ale člověk ve věku nad 50 let ztratí práci, novou si hledá jen těžko. Český pracovní trh se pomalu dostává do rozporuplné situace.

Situace, kterou je potřeba řešit. Protože zatímco mladých lidí, které je možné zaměstnat, bude ubývat, těch starších naopak ještě hodně přibude. „Je potřeba ukázat, že i zaměstnávání starších lidí má své velké výhody,“ říká Petr Novotný z Ústavu pedagogických věd FF MU, který se podílí na projektu Strategie Age managementu v ČR, ten mj. mapuje postavení lidí ze zmíněné věkové skupiny na pracovním trhu ve Finsku a v Česku.

Zaměstnanost lidí ve věkové skupině nad 50 let je v Česku o deset procent nižší než ve Finsku. Proč tomu tak je?

Obecně jde o dost podceňovanou skupinu, zaměstnavatelé ji vidí jako problémovou, bez toho, aby se problémy spojené se starší generací pojmenovávaly. Dnes už zaměstnavatelé jen málokdy přijmou člověka, kterého není třeba dozdělovat a může hned podávat maximální výkony. Oni ho naopak musí zaškolit a to je značná investice, do které se jim u staršího člověka nechce, protože nevidí perspektivu, že ho dlouhodobě udrží.

Je to opodstatněné, uvážíme-li, že dnes už málokdo pracuje pro jednu firmu dvacet let, jak se to často stávalo dříve?

Právě. I s ohledem na tento fakt je vidět, že přístup k lidským zdrojům není úplně citlivý a ani odpovědný. V Česku se dává jednoznačně a někdy až nelogicky přednost mladším lidem před staršími. Přitom když jsme začali sbírat data a příklady dobré praxe z českých firem, tak zaměstnavatelé často říkali, že si uvědomili, jak jim mohou být i starší lidé užiteční. Většina si to však zatím neuvědomuje, protože stárnutí populace se ještě tolik neprojevovalo, a tak je nic nenutí pracovat s lidskými zdroji citlivěji.

Do jaké míry může vysoká nezaměstnanost ve věkové skupině 50+ za to, že starší lidé už nemají chuť nebo sílu s mladšími soutěžit?

Sociologové mají data, která ukazují, že lidem už to opravdu často zato nestojí. V letech, kdy jim schází pár let do důchodu, už jim chybí motivace, aby v hledání práce pokračovali.

Chystají se nějaké kroky, které by je měly motivovat?

Dnes se řeší jeden aspekt stárnutí pracovní síly – věk odchodu do důchodu. Ale když budeme pracovat jenom s ním, nemůže to způsobit v celém systému zásadní změnu v tom smyslu, že se sníží závislost ekonomicky neaktivních lidí na ekonomicky aktivních. Lidem není možné přikázat, aby pracovali déle, oni si najdou nějakou alternativu. To, že dnes ve věkové skupině 55–64 pracuje méně než polovina populace, přesněji 47 procent,

ukazuje, že existuje mnoho důvodů, proč v tomto věku nepracovat. A ty se nevyřeší tím, že zkrátka zvýšíme hranici pro odchod do důchodu, budou naopak tím silnější.

A jak tedy dosáhnout toho, aby se zaměstnanost starších lidí zvýšila?

Musí zafungovat komplexní mechanismus minimálně na třech úrovních – systémové neboli státní, na úrovni zaměstnanců a zaměstnavatelů. Stát musí vytvářet motivační podmínky pro obě zbyvajících strany, aby stimuloval potřebu zaměstnávat starší lidi a aby se zaměstnavatelé naučili s touto populací pracovat a využívat ji. A lidé musí počítat s tím, že kdo nastoupí do práce dnes, bude muset být ekonomicky aktivní dalších čtyřicet let. Pak nemá smysl zničit si zdraví v prvních deseti letech za cenu toho, že si vydělám nějaké peníze. Na to, aby člověka nezničili, ovšem musí myslet i zaměstnavatelé.

Ve své studii navrhuje konkrétní opatření, jaká by se měla v Česku přijmout. O co jde?

Nejdříve potřebujeme celé situaci dobře porozumět. Nemůžeme se spolehnout jen na čísla o tom, jak populace stárne. Musíme vzít v potaz, v jakém fyzickém a duševním stavu lidé jsou a jaká je jejich motivace. A zohlednit, jak jsou vzdělaní, protože starší lidé budou mít oproti mladším i vzdělanostní a kvalifikační handicap. Mladší mají lepší, specifitější a aktuálnější vzdělání.

Druhým krokem je nastavení stimulačních mechanismů. Jakých přesně?

Nemusí to být jedno zásadní opatření, ale spousta drobných, která třeba umožní

Foto: Tomáš Muška

Nesmíme postupovat tak, že když člověk stárne, najdeme mu lehčí práci. Je ale třeba zajistit mu práci, při které bude maximálně produktivní.

firmám zaměstnávat vybrané skupiny lidí s určitou daňovou úlevou nebo úlevou na odvodech. Tak to funguje i ve Finsku. Dobře je zajistit také to, že když bude člověk pracovat třeba o dva roky déle, projeví se to na jeho důchodu. Bylo by potřeba starat se také o podporu zdraví při práci a ergonomii práce. Téměř každé zaměstnání v sobě nese zdravotní riziko, ačkoliv si ho neuvědomujeme.

Co dál?

Pak se musí organizace naučit se staršími zaměstnanci pracovat. I na finských příkladech je vidět, že pokud někdo začne s tím, čemu se říká age management, tak na banální úrovni: Když člověk stárne, najdeme mu lehčí práci. Takto ale postupovat nesmíme. Je třeba najít pro každého takovou práci, při které může být maximálně produktivní. Ovšem na všechny uvedené nápady budou firmy reagovat protiargumentem, že na ně v dnešní době nemají peníze. Jak si s tím poradit?

Za prvé, bez zavedení zmíněných opatření se neobejdeme. A za druhé, představa, že firma jen vynaloží peníze a nic za to nedostane, není přesná a je ji potřeba změnit. Bavíme se o investicích, které se vrací na všech třech zmíněných rovinách. Na úrovni státu dnes pořád mluvíme o tom, že nás zdravotnictví stojí příliš mnoho peněz. Když budeme pracovat s těmito, jako je ochrana zdraví při práci, snížíme náklady ve zdravotnictví i ty firemní. Jedině se navíc udrží na trhu práce, což mu přinese vyšší životní standard. Vydělat na tom můžeme všichni.

Martina Fojtů

Dokonalé čočky mohou způsobit revoluci v optice

Už v 19. století vědci zjistili, že obraz, jaký nabízejí běžné optické čočky, je nedokonalý. Nedokážou totiž soustředit světlo do menší oblasti, než je asi polovina vlnové délky světla. Neumožňují nám tak podívat se na objekty třeba velikosti viru.

Fyzik Tomáš Tyc z Masarykovy univerzity, známý svým objevem neviditelného pláště, teď s kolegy pracuje na něčem, co by mohlo techniky zobrazování zcela převratně změnit. Snaží se vyvinout dokonalou čočku.

Když se díváme na věci běžným optickým mikroskopem, nedokážeme vidět detaily o mnoho menší, než je vlnová délka světla. I kdyby měl mikroskop sebevětší zvětšení, obraz bude rozostřený. „Světlo je vlnění a vlna nedokáže nést informaci o něčem, co je výrazně menší než ona sama. Proto když chceme pozorovat menší objekty, musíme sáhnout třeba po elektronovém mikroskopu,“ vysvětluje Tomáš Tyc z Ústavu teoretické fyziky a astrofyziky Přírodovědecké fakulty MU.

Dlouhou dobu se mělo za to, že jde o základní fyzikální omezení. Podle Tycy se ale ukazuje, že existují různé metody, jak se dá

Ilustrační foto: mmatrix

i v obyčejném světle vidět něco tak malého, jako je například vir.

Vědci zatím experimentovali s takovými technikami, jako je třeba Near-field Scanning Optical Microscopy. Ta spočívá v tom, že se v těsné blízkosti předmětu projíždí velmi malou sondou, která zachycuje světlo, a dosahuje se tak rozlišení, které je jemnější. Výhodnější by ale bylo získat obraz z vln, které jsou detekovány dále od předmětu. „To by mohly dokázat takzvané dokonalé čočky neboli superčočky, které využívají geometrie k tomu, aby se světlo soustředilo do oblasti menší, než je jeho vlnová délka,“ říká fyzik.

Jako prototyp dokonalé čočky používá Tyc se svými kolegy tzv. Maxwellovo rybí oko. „Jde o prostředí, v němž se optické vlastnosti spojitě mění v oblasti tvaru koule. Paprsky světla se zde pohybují po kružnicích. Vyjdou-li z jednoho bodu, po nějaké době se všechny potkají v jiném bodě, kde vytvoří obraz,“ popisuje Tyc. Jde o podobný princip, na kterém fungují i běžné čočky, ovšem s tím rozdílem, že v normální čočce se nikdy nevyužijí všechny paprsky. V tomto případě ale ano. „Rybí oko díky tomu poskytuje superrozlišení,“ dodává Tyc.

Revoluce v optice?

I když se fyzikovi podařilo jeho objevy už publikovat v New Journal of Physics, upozorní-

je, že je stále ještě na začátku. Výzkum však vypadá slibně. Pokud by se vše podařilo, mohlo by to podle Tycy vyvolat revoluci v technologiích zobrazování.

Vynález by jistě ocenili biologové, kteří by nemuseli spoléhat jen na elektronové mikroskopy, kvůli nimž je potřeba buněčné tkáně různě upravovat, a prakticky není možné je pozorovat živé. Dokonalá čočka by to změnila. „Využití bychom ale mohli najít třeba i při výrobě mikročipů, k jejichž nanášení na křemíkové desky by se nemuselo využívat záření stále kratších vlnových délek kvůli tomu, že se zmenšuje velikost vytvářených struktur,“ říká Tyc.

Neviditelný plášť

Dokonalé čočky nejsou první velkou myšlenkou, se kterou fyzik Tomáš Tyc přišel. Před třemi lety zaznamenal mezinárodní úspěch s konceptem neviditelného pláště. Vynález z oblasti optiky je založen na tom, že světelné paprsky obtékají objekt a na druhé straně se opět spojují. Lidské oko předmět tudíž nevidí.

S konceptem, na němž s kolegou Ulfem Leonhardtem z univerzity ve skotském St. Andrews dále pracují, slavili v létě úspěch na výstavě o nejnovějších poznacích přírodních věd Science Live, kterou v Londýně pořádala britská Královská společnost.

David Povolný

Když se díváme na věci běžnými optickými nástroji, nedokážeme vidět detaily o mnoho menší, než je vlnová délka světla. I kdybychom zvětšovali sebevíc, obraz bude rozostřený. Dokonalá čočka by to mohla změnit.

Hybridní kniha pro handicapované studenty

Studium na univerzitě usnadní handicapovaným nová aplikace Střediska pro pomoc studentům se specifickými nároky MU (Teiresiás). Tzv. hybridní kniha dostupná online umožní pracovat s multimediálními studijními materiály souběžně v textové, zvukové i video podobě. Aplikace je součástí projektu, na který univerzita získala přes sedmáct milionů z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

„S růstem technických možností stoupá i riziko, že dokument nabídnutý učitelem nebo spolužákem k odborné práci nebude zrakově či jinak postižený student schopen přečíst, protože si s ním například jeho čtečka obrazovky neporadí. Nemá-li tedy nárazet na překážky v době, kdy je na řešení už pozdě, musí být elektronické dokumenty průběžně monitorovány a ty nepřístupné převedeny na alternativní formáty,“ uvádí Petr Peňáz, ředitel střediska Teiresiás.

Díky dotaci budou zaměstnanci střediska moci systematicky sledovat elektronické učební materiály publikované v Informačním systému MU a převádět je do podoby přístupné zejména nevidomým, ale i dalším handicapovaným studentům. Speciální dispečink, jehož úkolem je převod všech studijních materiálů na univerzitu do různých formátů, se nově zabývá také digitalizací tištěných publikací a jejich reedici ve formátu hybridní knihy. Ta vedle sebe nabídne elektronický text přístupný čtečkám obrazovky, jeho podobu čtenou přirozeným lidským hlasem a případně také verzi ve znakovém jazyce.

Katalog knih pro nevidomé

Dotace umožňuje středisku Teiresiás vyvíjet také celostátní katalog knihoven se zdroji pro nevidomé. Knihovna nebo spíše jednotné webové rozhraní propojí katalogy klíčových českých pracovišť, která vytvářejí dokumenty přístupné nevidomým. „Bude tak možné vyhledávat materiály v přijatelných formátech napříč všemi zúčastněnými českými a v budoucnu i jinými evropskými knihovnami,“ doplňuje Peňáz.

-red-

Foto: Archiv Teiresiás

Foto: T. Tyc

Fyzik Tomáš Tyc je také autorem úspěšného konceptu neviditelného pláště. S kolegy myšlenku ilustruje na plyšové hračce obestoupené světlovodnými vlákny. Při pohledu z jedné strany instalace na druhou není hračka vidět.

Při výuce výslovnosti nestačí jen opakovat slova

Naučit se cizí jazyk na komunikativní úrovni je těžké. Naučit se ho ovšem tak, že ani rodilý mluvčí nepozná, že s ním mluví někdo, kdo se v jeho zemi nenarodil, to je úkol na mnoho let. A někdo takový úkol nezvládne za celý život.

Foto: Tomáš Maška

Dlouho by o tom mohla vyprávět uznávaná odbornice na fonetiku a fonologii němčiny z univerzity v Halle-Wittenbergu, profesorka Ursula Hirschfeldová, která začátkem října přednášela studentům Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity například o zvláštích německého slovního přízvuku a možnostech využívání různých metod při výuce německé výslovnosti. „Zabývám se normativní fonetikou, to znamená zkoumáním výslovnostních standardů, kontrastní fonetikou a fonetikou ve výuce němčiny jako cizího jazyka a v interkulturní komunikaci,“ přiblížila Hirschfeldová studentům.

Jste autorkou řady učebních textů pro výuku fonetiky v oblasti studia němčiny jako cizího jazyka. Co pokládáte v této výuce za metodicky nejdůležitější?

Individuální předpoklady pro nácvik výslovnosti jsou velmi rozdílné, proto by měli mít studenti a učitelé němčiny jako cizího

jazyka pro nácvik výslovnosti k dispozici velký repertoár různých metod. Materiály pro trénink výslovnosti by měly obsahovat rozmanité úkoly a dobré audio- a videonahrávky, které by je motivovaly zprostředkovat pravidla výslovnosti a cíleně trénovat poslech a vlastní výslovnost. Pouze imitační cvičení nejsou efektivní, a to ani u mladších žáků.

Pracujete s německými i zahraničními studenty z různých zemí. Jak v tomto srovnání vnímáte české studenty?

Z hlediska jazykového kontrastu to Češi, kteří se učí německy, nemají vůbec snadné. Interference se týkají především přízvuku a rytmu, ale rozdíly mezi oběma jazyky jsou i v kvantitě a kvalitě vokálů nebo ve výslovnosti některých souhlásek. Čeští studenti bývají ovšem podle mých zkušeností velmi motivovaní a využívají geografickou blízkost k německy mluvícím zemím ke zlepšování řeči.

Patříte ke kolektivu autorů nedávno vydaného Německého výslovnostního

slovníku, který vznikl téměř dvacet let. Jak taková práce vypadá?

Slovník Deutsches Aussprachewörterbuch vychází z valné části z empiricky získaných dat, navazuje tím na hallský slovník Großes Wörterbuch der deutschen Aussprache. Výzkumy, na nichž je slovník založen, začaly na počátku 90. let minulého století, probíhaly po více než deset let a zahrnovaly mimo jiné rozsáhlé sociofonetické studie, například systematické dotazování asi 1 600 osob různé sociální příslušnosti ze všech německých jazykových oblastí.

Proč tak velké množství lidí?

Hlavně z toho důvodu, abychom obsáhli různé podoby výslovnosti. Právě tento empirický přístup novému slovníku podstatným způsobem odlišuje od jiných výslovnostních slovníků. Výjimečný je také popis fonostylistických rysů standardní německé výslovnosti či zařazení kapitol o výslovnosti standardní v Rakousku a v německy mluvící části Švýcarska, které vypracovali odborníci z univerzit ve Vídni a ve Freiburgu.

Martina Fojtů

Demokracie se nesmí stát tyranií většiny. I to hlídají ústavní soudy

Prof. JUDr. Jan Filip, CSc., patří mezi nejuznávanější české odborníky na ústavní právo. Na Právnické fakultě Masarykovy univerzity se mu ostatně věnuje už přes čtyřicet let a kromě toho, že je vědeckou autoritou, působí také jako asistent soudce Ústavního soudu ČR a je autorem desítek expertiz pro český parlament, ministerstva či legislativní radu vlády.

Smysl ústavy Filip vidí ve vytyčování mantinelů státní moci. Ústavní soud má pak dohlížet na to, že stát z těchto mantinelů nevybočuje. Ten český to podle něj dělá dobře, a právě proto čelí kritice politiků.

Jak jste se dostal k ústavnímu právu?

Náhodou, ale pak už to byla celkem jednoznačná cesta. Asi jako každý student práv jsem chtěl dělat občanské právo, a tak jsem se ve druhém ročníku, kdy se vybíraly pomocné vědecké síly, u profesora Eliáše ucházel o místo na katedře občanského práva. Ale protože jsem neuměl psát na psacím stroji, což byl jeho jediný požadavek, tak jsem neuspěl. Profesor Klokočka, který vedl katedru ústavního práva, tento požadavek neměl, a tak jsem skončil u něj. No, a ústavnímu právu se věnuji už čtyřicet let.

Co vás u tématu udrželo?

Ústavní právo zahrnuje spoustu nesmírně zajímavých věcí. Vyčet by byl nekonečný. Dříve jsme se museli věnovat spíše zahraničí, zatímco posledních dvacet let se téměř výhradně zabýváme domácím prostředím. Nepotřebujeme si už hledat nějaký předmět bádání, protože i u nás se na rozdíl od doby socialismu v ústavním právu stále něco děje.

Jaké bylo působit v tomto oboru za minulého režimu?

Základní předpisy ústavního práva byly přijaty v období let 1968 až 1971 a do roku 1989 se nic nezměnilo. Žádné novelizace. Ze tří oborů ústavního práva – československého, socialistického a kapitalistického zemí studenty zajímal hlavně ten poslední uvedený.

Revoluce pro vás musela odborně znamenat obrovskou změnu.

To si dnes už málokdo dovede představit. Asi žádný obor se revolucí tak moc nezměnil jako ústavní právo. Bylo bráno spíše jako ideologická disciplína, ale po revoluci se z něj stal soubor závazných pravidel. Najednou se na nás začali obracet lidé z celé země, jak by co mělo být z hlediska pravidel jednání federálního shromáždění a národních rad. Moje velké téma byly v té době volební zákony. Psal jsem doma jejich první verzi coby člen týmu profesora Boguszaka. A když vznikl ústavní soud, tak se vše ještě zintenzivnilo. Byl to skutečně šokující zvrat, pro právní vědu snad nejvíce.

Jak byste popsal základní smysl ústavního práva?

Je dobře, že se ptáte, protože stejně jako před rokem 1989 se teď takto zase začínají ptát i naši studenti: K čemu vlastně ústavní právo je, když si tady kdekdo stejně dělá, co chce? Na to odpovídám, že dokud tu bude ústava a bude fungovat ústavní soud, tak ještě není nic ztraceno. Ústavní právo je tedy obecné vymezení mantinelů, ve kterých se může pohybovat státní moc vůči jednotlivci, a smyslem ústavy je omezit tuto státní moc. Od roku 1992 u nás ovšem nastal jistý sestup v respektu k ústavě. Ale je to logické. Tehdy byly všichni z demokracie nadšení a připraveni respektovat nějaká pravidla. Teď už hledají způsoby, jak by těmto pravidlům unikli.

Funkce ústavního soudu v demokracii je tedy dohlížet na státní moc?

To sice ne, ale je to pojistka, na kterou se může obrátit ten, komu to zákon o ústavnímu soudu umožňuje. V českých poměrech tento soud konečně funguje správně. Ústavní soud první republiky nesehrál vůbec žádnou roli. Ten federální už sice nějak fungoval, ale pořád to ještě nebyl ústavní soud v pravém slova smyslu, protože nemohl přímo rušit zákony. Především rozhodoval o ústavních stížnostech, ale ten, kdo podával stížnost, ji nemohl spojit s návrhem na zrušení právního předpisu. V tom nastal klíčový obrat v roce 1993.

V posledních letech se o roli ústavního soudu vedou velké diskuse. Známe jsou třeba výroky prezidenta Václava Klause,

kteřý soud kritizuje za to, že nepřipustně vstupuje do politiky.

Ústavní soud se ze své podstaty někdy dostává k rozhodování o věcech, kde jedno rozhodnutí aktuálně nahrává levici a druhé pravici. Kritice politiků se tedy nevyhne. Žádný soud na světě, není schopen vydat své rozhodnutí úplně jednoznačně a bez diskuse. To, že se na náš ústavní soud snáší kritika politiků, a to zprava i zleva, je tedy dobře. Nekritizovaný ústavní soud by nebyl dobrým soudem.

Ústavní soud podle vás do politiky svým způsobem patří?

Ústavní soud samozřejmě nemá vstupovat do politiky tak, že bude rozhodovat o poplatcích ve zdravotnictví. Vstupuje do ní ale tím,

že se parlament aktuálně rozhodne, že se mu nehodí. Jsme přece v ústavě definováni jako demokratický právní stát a i demokracie je vládnutí v podmínkách práva. Většina nemůže všechno, i ona se musí řídit pravidly, která si vytyčila. Jinak by to byla tyranie.

Jak se stavíte k měnění české ústavy?

Od roku 1993 bylo podáno snad více než sto návrhů ústavních zákonů, ale žádný neprošel a asi vzhledem k politické konstelaci hned tak neprojde. Evergreenem je poslanecká imunita nebo kompetence Nejvyššího kontrolního úřadu. Stát ale i beze změn v těchto oblastech funguje celkem bez problémů dál. Někjaká zásadní potřeba změny tu podle mě není. Naším problémem jako všude jinde není chybějící dobrá ústava, ale dobrá politika.

Pokud si orgány navzájem vychází vstříc a hledají schůdné cesty, tak je tohle ideální způsob. Čím je ústava podrobnější, tím víc problémů to většinou vyvolává. Já zastávám názor, že v ústavě má být málo napsáno, ale hodně řečeno.

Máte příklad takto vytvořené praxe?

V ústavě třeba nikde nemáme, že když odstoupí předseda vlády, tak padne celá vláda. V souvislosti s demisí předsedy vlády v roce 1997 se to takto začalo chápat, ač to v naší ústavě na rozdíl od jiných států výslovně stanoveno není. Za první republiky byla úprava podobná a přitom se předsedové vlády měnili jako na běžícím pásu a žádné vlády nepadaly. Žádná dramata, žádné úřednické vlády, žádné chození s podpisy na Hrad. Mimochodem

Foto: Ondřej Štěrba

V roce 1992 byli všichni z demokracie nadšení a připraveni respektovat nějaká pravidla. Teď už hledají způsoby, jak by pravidlům unikli.

když rozhoduje, zda je vůbec přípustné takové poplatky zavést. Dnes už je tedy ústavní soud v podstatě součástí zákonodárního procesu. Ale ne jako třetí komora, nýbrž jako instituce, ke které se politici obracejí, pokud se jim nějaká přijatá zákonná úprava nelíbí. Došlo to tak daleko, že už v průběhu zákonodárního procesu argumentují nebo vyhrožují ústavním soudem.

A to je dobře?

Je, protože všichni si dávají pozor na to, aby se nedopustili nějaké chyby, něčeho, co by bylo v rozporu s ústavou. Málokdy se dnes už stane, že by byl přijat zákon, u kterého je dopředu jasné, že jej ústavní soud odmítne. To, co se stalo před dvěma lety v souvislosti se snahou parlamentu o zkrácení volebního období poslanecké sněmovny, je pěkným příkladem. Ústavní soud to odmítl a pro zákonodárce z toho vyplývá, že zřejmě už nikdy nezkusí odhlasovat ústavní zákon, u kterého se dopředu avizuje, že je v rozporu s podstatnými náležitostmi demokratického právního státu. Ústavní soud už jasně řekl, že v takových případech zasáhne.

Objevují se ale názory, že tak velká moc ústavního soudu jde proti principům demokracie. Soud se stává nedílnou součástí zákonodárního procesu, který by měli mít na starosti volení zástupci v parlamentu.

S tím nemohu souhlasit, protože jsme se už vícekrát nepochvěbili, že 99,9 procent lidí nemusí mít vždy pravdu. Od toho je tu ústava, aby stanovovala pravidla. A někdo musí dohlížet na jejich dodržování, bez ohledu na to,

V poslední době se zase mluví o přímé volbě prezidenta. Je taková změna kompatibilní s českým ústavním systémem?

Když se rozhodneme, že budeme volit prezidenta přímo, vyřešíme tahanice stran, ale na druhé straně prezident stejně bude muset se stranami spolupracovat. Nepřímá volba pro to vytváří dobré podmínky. Pokud bude volen přímo a bude výrazná osobnost, tak se bude odvolávat na svůj silný mandát přímo od lidí. Formulace v ústavě jsou založené na určitých tradicích, jsou třeba několik set let staré a každý zhruba ví, co se jimi myslí. Praxe ale záleží na osobnosti prezidenta. Pokud bude volen přímo, může chtít praxi měnit. Kompatibilitou bych se tedy nezabýval. Způsob volby není z tohoto pohledu relevantní. Ptal bych se, jestli to potřebujeme.

Zmínili jste roli tradice v chápání ústavy. Nevnáší to do systému zmatek? Nebylo by lepší, aby byla ústava přesnější?

Ne. Ústavní právo je založeno na zvyklostech a je to dobře. Otázku rozvodů řeší okresní soud stokrát týdně a je potřeba ji mít v zákoně podrobně zpracovanou. Otázku, jestli může soud ústavní zákon zrušit jako neústavní, řešíme jednou za století. Klíčovou roli hraje ústavní zvyklost, která se vytváří tak, že nějaký orgán, třeba poslanecká sněmovna, ve výslovně neupravené otázce jedná určitým možným způsobem a ostatní státní orgány s tím buď souhlasí a uznají to jako správné, nebo se vede spor. Až se vyřeší, bude se dále vycházet z takto vytvořeného precedentu. U stolu totiž nikdy nevymyslíte řešení pro všechno a u ústavy to platí obzvlášť.

ten požadavek donést potřebný počet podpisů na podporu nové vlády vznesl až prezident Beneš v únoru 1948 na Gottwalda.

Baví vás víc učit o všech těchto věcech studenty nebo radši vstupujete přímo do praxe?

Ono je to propojené – moje působení u ústavního soudu, ale i to, že jsem působil jako expert v senátu, ve federálním shromáždění či v legislativní radě vlády, to všechno s učením souvisí. Jedno bez druhého si nedovedu představit. Ústavní právo se mi tak nejvíce baví jako řada teorií od Aristotela po současnost, ale jako návod na řešení problémů fungování státu. Učení mě proto baví čím dál tím víc. Pořád je o čem diskutovat, stále je tu spousta problémů a stovky rozhodnutí ústavního soudu k rozebírání. A nepůsobím jen já na studenty, ale i oni na mě, ač si to sami neuvědomují. Učebnice ústavního práva by bez nich nebyla taková, jaká je.

Učení je tedy to, co vás nejvíce baví na působení v akademickém prostředí?

Je to skvělé, protože zdánlivě nestárnete. Sám sebe nevidíte a studenti mají pořád mezi těmi osmnácti a pětadvaceti lety. Skvělá je samozřejmě ale i celková tvůrčí atmosféra akademického prostředí, kde se diskutuje a kde se promýšlejí nejrůznější problémy a hledají se způsoby jejich řešení. Je to pořád něco nového nebo staronového v nových podmínkách. Navíc se všechno stále mění, takže vás to nutí být ve střehu. Potěšení navíc nepřináší jen psaní knih a článků, ve kterých něco řešíte, ale také úspěchy vašich žáků v praxi.

David Povolný

Přestavěná brněnská hvězdárna je tu opět pro vás

Jiří Dušek,
ředitel Hvězdárny a planetária Brno

Jak se to všechno jen mohlo podařit – změnit sen v realitu? Jistě, na počátku musel být nápad. Jenom ten by ale nestačil. Musela se přidat odvaha, ztrěštěnost a velká dávka štěstí. Hlavní cestou k úspěchu však byla soustavná a tvrdá práce. Na úkor víkendů a za cenu bezesných nocí.

První myšlenka na rekonstrukci Hvězdárny a planetária Brno vznikla v roce 2005. Tehdy se ale uvažovalo o pouhém rozšíření foyer a zachování původního modelu provozu. Změny v přístupu k přírodovědnému vzdělávání, zrychlující se rozvoj audiovizuální techniky a také troufalost všech, kteří šli do tak komplikovaného a v mnoha chvílích nejistého projektu, nakonec vyústily v mnohem radikálnější zásah.

Projekt – nazvaný téměř nevyslovitelně Přírodovědné exploratorium – tudíž změnil celý koncept našeho provozu. Vlastně, nejenom našeho provozu, ale svým způsobem samé podstaty Hvězdárny a planetária Brno.

Dny, týdny a měsíce strávené v letech 2010 a 2011 na stavbě doprovázela nervozita, extrémní pracovní nasazení i velký pocit zodpovědnosti, stejně jako jedinečná a nesmírně kreativní práce, ke které se člověk dostane jednou za život. Nakonec se (téměř) všechno podařilo.

Chtěli bychom se stát centrem pro popularizaci nejrůznějších věd, především z oblasti neživé přírody. Na prvním místě je to samozřejmě astronomie, ale nevyhýbáme se geologii, chemii, fyzice, matematice, geografii a dalším... To vše v laickým srozumitelném, zábavném a – pokud je to jenom trochu možné – také interaktivním podobě.

Nejsme vědeckým pracovištěm, ale s vědou se u nás setkáte na každém kroku. Věnujeme se totiž také propagaci brněnských univerzit a velkých vědeckých projektů realizovaných na území města Brna. Přímo v našich prostorách probíhá vysokoškolská výuka, zcela čerstvě jsme podepsali a začali uskutečňovat ještě větší spolupráci s Přírodovědeckou fakultou MU. A máme také velký zájem propagovat projekt CEITEC. Už brzo se u nás uskuteční ESA BIC Day... a mnohé další.

Chtěli byste prožít příběh sluneční soustavy? Podívat se na hvězdné nebe velkým astronomickým dalekohledem? Najít odpovědi na věčné otázky? Dotknout se skutečného meteoritu? Prožít netradiční chvíle pod umělou oblohou planetária? Zvážit se na Měsíci? Hrát si se zajímavými vědeckými experimenty? Užít si skvělý výhled na Brno? Pak se přijďte podívat na Kraví horu.

O jazykové kultuře a o jedné desetimilióntině úzu

Michal Křístek,
Ústav českého
jazyka FF MU

Titulek tohoto textu možná zní jako název nějaké více nebo méně povedené moderní pohádky, příliš jasný ale pravděpodobně zatím není. Pokud však nejasný zůstane i po přečtení textu, jednak to znamená problém (především tedy můj, jako autora), jednak se tím neúmyslně podařilo ilustrovat hlavní téma příspěvku.

Jazyková kultura jako odborná disciplína zabývající se z různých hledisek úrovní toho, co vypustíme ze svých úst nebo ze svých psacích nástrojů, je nejspíš pro většinu z nás alespoň zhruba představitelná, zmíněná desetimilióntina úzu už možná méně, a přitom právě k ní máme velice blízko – stačí se podívat do zrcadla. V případě češtiny jako jazyka se zhruba deseti milióny roditelých mluv-

čích je tou jednou desetimilióntinou totiž každý z nás.

A většinou jsme desetimilióntinami dost aktivně se o jazyk zajímajícími – do libovolného internetového vyhledávacího stačí zadat spojení jako „stav jazyka“, „úroveň jazyka“, „kultura jazyka“ a už na nás vyskakují stovky, tisíce a desetitisíce výsledků. Jak lze tedy blíže charakterizovat spojené prvky uvedených v názvu? A existuje vůbec něco jako zaručený recept na dobrou úroveň jazykových projevů?

V první řadě je určitě nutné stanovit si kritéria, podle nichž úroveň jazykových projevů budeme posuzovat. Na první pohled to může vypadat jednoduše – ohlídneme si i/y, interpunkci, možná ještě několik dalších drobností a máme to. Jenže spisovnost je pouze jedno z možných kritérií, někdy dokonce vystupuje spíše ve vedlejší roli. I text, který je plně spisovný, totiž může být naprosto nerosrozumitelný, nepřehledně uspořádaný a nejasně formulovaný (otázku věcné

spisovnosti pro jistotu raději nechme stranou). Moderní jazyková kultura proto už poměrně dlouho jako kritérium jazykové úrovně projevů používá spíše adekvátnost – tedy jestli např. to, co se v nich sděluje, proč se to sděluje a komu se to sděluje, odpovídá konkrétnímu způsobu, jakým se to sděluje. A pojem v domácím prostředí poměrně tradiční, totiž jazykový cit, pak bývá vymezován nikoliv jako výsledek nějakého zázračného osvětlení, ale jako výsledek vědomého osvojení jazyka, jako výsledek cílevědomé práce dotyčného autora.

Takže to, co podle titulu mohlo vypadat trochu jako pohádka, nakonec končí zmínkou o práci, což se na první pohled zdá na tak malé ploše jako hodně velký skok. Když se však vrátíme do mladších let: copak hrdinové pohádek nemuseli zpravidla tvrdě pracovat a bojovat, aby si zasloužili princeznu (a půl království atd.)? A proč by tomu právě v jazyce mělo být jinak?

Na senát je cesta jako žádná ze sta!

Klára Bažantová,
studentka FSS MU

„Teď si připadám, jako by mě pustili z vězení. Oddychl jsem si, že je vše za námi, ale zároveň mě mrzí, že je tomu konec,“ pronesl jeden ze „spolustraníků“ po skončení osmidenácti, nevyzpytatelně náročného a překvapivě příjemného volebního kampaně. To jsme ale ještě netušili, že se nám podařilo rozmýšlet soukromou „továrnu na absolutno“ a že o půlnoci budeme společně jásat. Naše koalice obsadila ve Studentské komoře Akademického senátu Fakulty sociálních studií MU všech pět mandátů. Takového vítězství se už v životě nedočkáme, problesklo mi po vyhlášení volebních výsledků hlavou.

Když všichni mluví o nemožnostech, hleděj možnosti, myslil si Tomáš Baťa. Cesta do senátu pro mě byla smyslem naplněnou možností, jak se zapojit do dláždění univerzitních cestiček a podílet se na chodu alma mater, na které mi záleží.

Mínulý semestr podnítily otřesy ve kulturních základech vznik studentské platformy, která rozvíjela dialog s vedením a přicházela s vlastními návrhy řešení problémů. Jako vedoucí studentského spolku jsem se do nově vzniklé iniciativy zapojila s velkou vervou. Když mě budoucí spolukandidát oslovili s nabídkou jít s nimi do podzimních voleb, neváhala jsem. Pod heslem „Koalice je paní od medvídků koal!“ jsme se zakousli do místy zvířecího boje o místa v senátu. Nevyhnutelně jsme se bilancovali nad předvolební etikou, konfrontací s dalšími kandidáty, logistickým přešlapům, nachlazením,

horečkám a spálenému koalímu pečivu. Příjemným překvapením byl zájem studentů o činnost senátu a koalici odznaky, které esteticky podtrhly a zafinancovaly naši kampaň. Nemyslete si, i cesta do akademického senátu je roubená nelibostnou volební vřavou. Jen štáb tvoří vaši kamarádi, velkorysý sponzoři chybějí a marketingovou kampaň si tvoříte sami. O to více záleží na lidech, kteří s vámi do voleb jdou, a hlavně na odhodlání a motivaci, s kterou jdete do voleb vy sami.

Hnacím motorem kandidátů Koalice byl upřímný zájem, umocněný zodpovědností, kterou řada jejich studentských aktivit implikuje. Z lidí, kterých si velice vážím, se během voleb stali mí přátelé a věřím, že po cestě akademickým senátem budeme plést nohama co nejdéle, a to koordinovaně a efektivně. Žít FSS, milé Koaly a milí studenti!

Publikace

Škop, Martin: Právo a vašeň. Jazyk, příběh, interpretace. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 205 s. ISBN 978-80-210-5464-6

Kniha nahlíží na právo trochu jinak než obvyklými právně filosofickými metodami. Zkoumá právo jako prostředí, v němž se střetávají lidské vášně a jako prostředí, které je založeno na kontrole těchto vášní. Právo proto nemůžeme chápat čistě jako nástroj, ale jako systém, jehož prvky lze interpretovat různým způsobem, a to nejen obvyklým a etablovaným v klasické právní vědě. Při popisu vztahu umění a práva (literatury nebo filmu) se projevují zvláštnosti práva, jakož vyvstanou i neobvyklé možnosti jeho

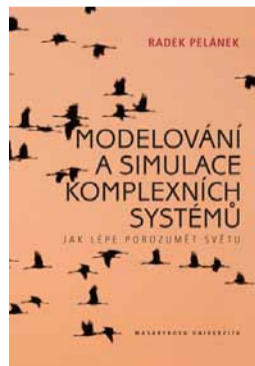
interpretace. Zapojením umění do právní teorie získáme nejen odlišný pohled na právo, který je často kritický a inspirativní. Získáme také metody, které nám mohou odkrýt nové způsoby toho, jak s právem zacházet.

Prokeš, Josef: Česká folková píseň v kontextu 60.–80. let 20. století. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 169 s. ISBN 978-80-210-5431-8

Docent Masarykovy univerzity, člen Obce spisovatelů, prozaik a divadelní režisér Josef Prokeš ve své knize zkoumá komplexní estetickou výstavbu písní sedmi stěžejních osobností českého folku 60.–80. let 20. století: Karla Kryla,

Vladimíra Mertu, Vlastimila Třešňáka, Jaroslava Hutky, Jaromíra Nohavici, Karla Plíhala a Slávka Janouška. Rozebírá vždy jednu jejich typickou píseň, kterou pojímá jako synekdochu celého autora, zdůrazňuje klíčové motivy a upozorňuje na jejich vývoj v rámci autorského kontextu.

Pelánek, Radek: Modelování a simulace komplexních systémů. Jak lépe porozumět světu. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 236 s. ISBN 978-80-210-5318-2.

Jak to, že dokážeme poslat sondu na Mars, ale nerozumíme pořádně tomu, jak funguje náš vlastní mozek?

Proč je obtížné předpovídat počasí nebo změny klimatu? Umíme zastavit šíření epidemie? A kdo vlastně řídí obrovské hejno ptáků letících na jih? Pod pojmem komplexní systémy se skrývají známá a závažná témata jako změny klimatu či šíření AIDS a zrovna tak i běžné jevy jako dopravní zácpa nebo pohyb ovcí ve stádě.

Pomocí modelování můžeme tyto systémy lépe pochopit, odhalit jejich zákonitosti, a dokonce úspěšně předpovídat chování tam, kde jsme původně viděli jen chaos. Modelování komplexních systémů je nejenom věda, ale do značné

míry i umění. Dobrý model dokáže změnit pohled na svět a odhalit, že i jednoduchá pravidla mohou vést ke složitému chování a náhoda může být základem řádu.

Kniha je určena studentům středních i vysokých škol, učitelům a výzkumníkům z oblasti informatiky, přírodních i sociálních věd; zájemcům o nahlédnutí do současných vědeckých metod, které se pohybují na hranici mezi tradičními obory; a všem, kteří se chtějí zamyslet nad myšlenkovými stereotypy a podívat se na svět kolem sebe novým pohledem. -red-

Partner Masarykovy univerzity pro rok 2011

PREMYSL VESELÝ
stavební a inženýrská činnost s.r.o.
Bzenecská 18a, 628 00 Brno
tel.: 544 216 566, 544 216 568, fax: 544 217 388
info@premyslvesely.cz, www.premyslvesely.cz
Doklad certifikace ČSN EN ISO 9001:2001, 14001:2005 a ČSN EN 18001:1999

Muni.cz, měsíčník Masarykovy univerzity

Ročník 7, listopad 2011, vychází 15. 11. 2011

Vydává: Masarykova univerzita, MK ČR E 15641 ISSN (tištěná verze) 1801-0806, ISSN (on-line verze) 1801-0814 Náklad: 5 000 ks
Šéfredaktor: Mgr. Petra Poláčková Redakce: David Povolný, Martina Fojtů, Jana Počtová Grafický návrh, fotoeditace a sazba: Petr Hrnčíř Písma: Skolar, Adelle a LFT Etica Tisk: Tiskárna Helbich, a.s. Inzerce: Petr Dimitrov, tel.: 721 575 746, e-mail: inzerce@rect.muni.cz Adresa redakce: Žerotínovo nám. 9, 601 77 Brno, tel.: 549 494 086, e-mail: redakce@rect.muni.cz
Redakční rada: doc. PhDr. Jiří Němec, Ph.D., předseda, doc. Ing. Ladislav Janiček, Ph.D., MBA, Mgr. Iva Zlatušková, Ing. Markéta Soukupová, MBA RMU, PhDr. MgA. Jiří Stejskal FSpS, Mgr. Simona Škarabelová, Ph.D., ESF, prof. PhDr. Marie Vítková, CSc., PdF, prof. PhDr. Jan Zouhar, CSc., FF, doc. PhDr. Jan Holzer, Ph.D., FSS, prof. RNDr. Zuzana Došlá, DrSc., PdF, doc. PhDr. Josef Prokeš, Ph.D., FI, doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D., PrF, prof. MUDr. Kateřina Kaňková, Ph.D., LF, Mgr. Tereza Fojtová, MUDr. Martin Peší, Bc. Dalibor Jenne Uzávěrka příštího čísla: 30. 11. 2011 On-line verze: <http://online.muni.cz>

Archivní práce je jako detektivka

Ještě před několika lety byste nejcennější moravské archiválie našli uložené v místech, kam by doslova psa nevyhnal. Dnes jsou v moderní budově, jakou mohou závidět kdekoli na světě. Moravský zemský archiv našel i díky své současné ředitelce Kateřině Smutné adekvátní prostory pro svých 64 kilometrů archiválií v sousedství univerzitního kampusu Masarykovy univerzity.

Absolventka oboru archivnictví na Filozofické fakultě MU stojí v čele této instituce od roku 2000, v archivnictví se ale pohybuje už téměř 40 let. Že se chce věnovat historii, věděla už na základní škole. Paradoxně jí k tomu přivedl učitel, který jí chtěl dějepis znepríjemnit.

Co vlastně zahrnuje činnost takového archivu? Laická představa je, že pečujete o starobylé dokumenty.

Archiv je ukládací místo pro archiválie z činnosti státní správy a samosprávy a všech organizací, které jsou jimi zřízeny. Moravský zemský archiv tak má kompletní zemské fondy do roku 1949 a od té doby všechny krajské. Okresní archivy, které pod nás spadají, mají zase dokumenty bývalých okresních úřadů a svých příslušných obcí. Každý archiv má tedy tak říkajíc svůj vlastní akční rádius.

V jakém okamžiku tedy archivy přicházejí ke slovu?

Archivy jsou součástí státní správy, takže plníme například požadavky úřadů, které potřebují vyhledávat informace z dokumentů u nás uložených. Stáli jsme třeba u všech odškodňovacích akcí po roce 1989 od totálně nasazených přes válečné perzekuce až po restituce. Lidé o tom samozřejmě neměli příliš mnoho dokladů, tak jsme je vyhledávali u nás. A podobné věci nás čekají i teď, protože se bude odškodňovat třetí odboj a řešit církevní restituce.

Co je taková běžnější agenda?

Rešerše pro úřad pro zastupování státu, pro soudy nebo třeba pro ministerstvo zemědělství. Na katastrálním úřadu mají kupříkladu majitele pozemku narozeného v roce 1890 a my dohledáváme děti nebo vnoučata, abychom zjistili, jestli má pozemek ještě majitele nebo je to odúmrtý stát. To je klíčové, třeba když se připravují dálnice nebo obchvaty. Jde o obrovské pátrací akce, na kterých spolupracujeme s okresními archivy, jež hledají v domovských listech. My se díváme zase do matrik.

Co pro archivnictví znamenal a dál bude znamenat nástup elektronického věku?

Snažíme se samozřejmě digitalizovat. Od roku 2008 máme datové úložiště, a tedy i kapacitu pro ukládání naskenovaných dokumentů. Vytipovali jsme archiválie, které jsou buď frekventované, nebo velmi cenné, aby netrpěly tím, že se vynášejí z optimálního prostředí do badatelny, kde na ně lidé sahají. Vyšli jsme hodně vstřícně třeba genealogům, a na našem webu tak dnes najdete kompletní virtuální archiv matrik.

Co se ale pro vás mění do budoucna odborně? Třeba pro výkon vašeho povolání.

Archivnictví je na takovém rozcestí. Mělo by se změnit vzdělávání, protože archiváři

nutně musí mít nějaké informatické povědomí, bez něj dost dobře nemůžou dělat předarchivní péči. A pokud se zrealizuje elektronické úřadování, což z finančních důvodů asi hned tak nebude, pak se tento požadavek ještě zvýší. Nechtěla bych ale, aby se z archiváře stal ajťák. Je pořád nutné studovat historii a pomocné vědy historické. Naprosto nezbytné je také, aby archivář znal dějiny správy. Je to děsná nuda, ale nedá se nic dělat. Bez znalosti toho, jak se měnila státní správa a samospráva od středověku až po současnost a jaké kompetence kdy a kam přecházely, je takový pracovník úplně k ničemu.

Stojíte v čele archivu, který je včetně mnoha okresních, které pod vás spadají, vůbec největším a také nejstarším archivem v Česku. Jaký je to pocit?

Je to velká zodpovědnost. Moravský zemský archiv pro mě byl vždy důležitý. Moje dcera tvrdí, že dokonce důležitější než ona. Věnovala jsem mu skutečně velkou část svého života. Nastoupila jsem zde už v roce 1974. Mám k němu ale ještě těsnější vztah od roku 2008, kdy jsme se kompletně přesunuli do jedné velké nové budovy v Bohunicích. Postavila jsem ji téměř vlastníma rukama, vydobyla jsem si ji a prožila celé martyrium projektování, stavby a stěhování. Přesouvali jsme se tři roky ze sedmnácti depozitářů, z nichž většina byla v tak špatném stavu, že dvě třetiny z našich šedesáti čtyř kilometrů archiválií byly plesnivé a musely projít sterilizátorem. Všechny archiválie jsou nyní uloženy v depozitářích, kde se udržuje patnáctistupňová teplota a padesátiprocentní vlhkost. Plísňe díky tomu spí.

Co vás dovedlo ke studiu historického oboru?

Měla jsem na základní škole učitele dějepisu, který mi na čtvrtletní hodnocení napsal dvojku. On nás ale nevyvolával, na pohled mě na dvojku odhadl. Mě to tak naštvalo, že jsem se šla zeptat ředitele, jestli mi může někdo dát známku, když mě ještě ani nezkoušel. Výsledkem bylo, že kdykoliv pak onen učitel přišel na dějepis, tak mě vyvolal. Ale já si řekla, že mě nedostane, a hodně jsem se začala učit dějepis nejen z učebnic, ale i z odborných knih. Začalo mě to bavit a už nepustilo. Když jsem v šesté třídě hrdě řekla, že půjdu studovat dějepis, tak si o mně učitelky myslely, že jsem trhlá.

Do praxe jste vstoupila ještě za minulého režimu, který nebyl archivnictví zrovna nakloněn. Jaké to bylo?

Přechod do praxe byl o hodně horší. Lépe řečeno, byl to šok. Archivy spadají pod ministerstvo vnitra, což za socialismu znamenalo, že byly na řadě až po policejnické pšech. Prakticky nic se do nich neinvestovalo. Po skvělé školní teoretické přípravě jsme navíc byli trochu romanticky naladěni na bá-

Archivnictví je na rozcestí. Mělo by se změnit vzdělávání, protože archiváři nutně musí mít nějaké informatické povědomí.

dání ve středověkých listinách. Jenže po nás se najednou chtělo zpracování 20. století a kilometry a kilometry plesnivých, smradlavých a ožraných archiválií, které v tehdejších podmínkách ani nemohly vypadat jinak. Ve státním archivu pro východočeský kraj, kde jsem začínala, jsme měli na pořádání archiválií starý pingpongový stůl.

Kde vidíte kouzlo svého povolání? Ty plísňe znejí trochu odtažitě.

Když jsem studovala archivnictví, zažívala jsem kouzelné okamžiky poznání. Jakmile se naučíte paleografii – nauku o starých písmech – a k tomu diplomatiku zabývající se studiem písemností úřední provenience, dokážete najednou samostatně číst nejrůznější staré listiny a také rozumět tomu, co se v nich píše. To je tak báječný pocit, že se dá jen těžko popsat. Je to také kouzelné povolání. Člověk mu snadno podlehne. To vidíte na ohromné spoustě důchodců, kteří

se na stará kolena stanou genealogy a tráví u nás hodiny a dny hledáním svých kořenů. Ona je to totiž úžasná detektivka. Bohužel na to ale nemáme moc času, jsme státní úředníci, ne badatelé. Vědě se věnujeme jen ve volném čase. I když plnění požadavků státní správy je někdy také „věda“.

Najdete si na skutečnou vědu vy sama čas?

Popravdě je to špatné. Co jsem nastoupila do funkce ředitelky, tak jsem přestala učit a v podstatě i publikovat a mrzí mě to hodně. Ale říkám si, že to dohoním v důchodu.

A dovedete si vůbec představit nějaký důchod?

(směje se) Nedovedu, ale asi bych to neměla moc říkat. Bude se mi těžko loučit. Opustit archiv jako instituci bych snad ještě zvládla, ale opustit ten náš nový dům, to své dítě, to bude hodně těžké.

David Povolný

Retro

Vondrák vychovával nejdříve šlechtice a pak i studenty v Brně

Těžkými začátky procházela po svém zřízení v lednu roku 1919 Masarykova univerzita. Fakt, že se v Brně druhou českou univerzitu podařilo založit, byl sice úspěchem, ale aby začala škola co nejdříve fungovat, bylo třeba zajistit ještě hodně věcí. Budovy a prostory, ve kterých se učilo, a především pedagogy, kteří pak nové studenty vychovávali.

Velká část profesorů zamířila do Brna z Univerzity Karlovy, našli se však i takoví, kteří přicházeli ze zahraničí. Jako například Václav Vondrák, profesor slovanské filologie a čtvrtý rektor Masarykovy univerzity.

Vondrák se narodil v září roku 1859 v Dubu u Prachatic, odmaturoval na gymná-

Přesun do Brna přinesl Vondrákovi kýženou volnost.

ziu v Českých Budějovicích a odtud zamířil studovat slovanskou filologii na vídeňskou univerzitu. „V roce 1884 dokončil doktorátem studium slavistiky u světoznámého profesora Miklošiče a pak působil řadu let jako vychovatel ve vídeňských šlechtických rodinách,“ přiblížil v časopisu Naše věda v roce 1926 František Trávníček.

Než Vondráka povolali do Brna, pracoval ve Vídni i jako úředník dvorní knihovny. „Svým klidem a bohatou výbavou přímo lákala k vědecké práci. Na druhou stranu byla ale Vídeň pro Vondrákovo žhavé slovanské citění příliš chladná,“ konstatoval Trávníček, podle něhož přinesl přesun Vondrákovi kýženou

volnost. Rakouská metropole přece jen jeho domovem nebyla. A do Brna v jeho osobě mířil vědec s mezinárodním renomé.

Možnosti nového univerzitního působiště uměl jazykovědec velmi dobře využít. Na jednu stranu pomáhal s budováním filozofické fakulty, kde se významně podílel na ustanovení řady vědních oborů. Angažoval se i v brněnském kulturním životě a stal se předsedou vědeckého spolku Matice moravská. Kromě toho však rozvíjel také svoji vědeckou práci v oblasti gramatiky staroslověnského jazyka a srovnávací gramatiky slovanských jazyků. „Je autorem mnoha statí i knižních monografií o staroslověnských

památkách českého původu, zejména Kyjevských listech, Pražských zlomcích hlaholských a Václavské legendě,“ uvedl v roce 1975 v revue Universitas Radoslav Večerka. Vondrákovo dílo se postupně dostalo na světovou úroveň a pomohlo včlenit domácí badatelské obory slavistické do evropského kontextu.

Na co se od něj odborníci také velmi těšili, to byl slovník církevněslovanského jazyka. Vondrák už ho ale dokončit nestihl, v lednu 1925 zemřel. V Brně se na něj však vzpomíná dodnes. Jednak na univerzitě a jednak tím, že jedna z ulic v městské části Bystrc nese jeho jméno.

Martina Fojtů

Masarykova univerzita bude mít nový studijní a zkušební řád

Zvýšení počtu kreditů nutných pro postup do dalšího semestru, více opravných termínů nebo jednotná úprava státních závěrečných zkoušek. To a další změny přinese nový Studijní a zkušební řád Masarykovy univerzity, který 7. listopadu schválil akademický senát. Změna však nebude skoková, většina podstatných novinek vejde v platnost postupně.

Nejzásadnější změnou pro studenty bude zvýšení počtu kreditů povinných pro postup do dalšího semestru z 15 na 20. Hlavním argumentem vedení univerzity pro navýšení je skutečnost, že standardní doba studia předpokládá, že student získá v každém semestru v průměru 30 kreditů. Jestliže tedy student opakovaně získává jenom dosavadní minimum 15 kreditů, jeho studium se výrazně prodlužuje.

„Novela reflektuje narůstající počet studií, které nejsou ukončeny ve standardní době, případně v době prodloužené o jeden rok. Trend se projevuje mimo jiné vyšším počtem studentů Masarykovy univerzity, jejichž studium není ze strany ministerstva školství financováno,“ doplnila k důvodům změny prorektorka pro vzdělávací činnost Ivana Černá. Rektor Mikuláš Bek na říjnovém zasedání senátu dokonce uvedl, že z narůstajícího počtu nefinancovaných studentů by se mohl časem stát závažný ekonomický problém, pokud by se situace neřešila.

Předseda Studentské komory Akademického senátu MU Zdeněk Ručka v souvislosti s novou podmínkou říká, že studenti by měli být aktivní a upozorňovat na problémy typu, že jsou na některých katedrách zaveleni velkým počtem předmětů třeba za jeden kredit. „Studijní řád nelze upravovat tak, aby zohlednil extrémní případy na některých oborech. Má naopak motivovat k odstranění těchto nevhodných praxí,“ vysvětluje Ručka.

Podmínka dvacet kreditů není ale jedinou možností, jak splnit podmínky pro zápis do dalšího semestru. Nadále zůstává možnost absolvovat 45 kreditů v součtu za dva po sobě jdoucí semestry. Podmínky nově splní i ten, kdo ve standardní době studia získá počet kreditů odpovídající alespoň třicetinásobku počtu již absolvovaných semestrů. Tedy např. ten, kdo bude mít v pátém semestru bakalářského studia splněno 150 kreditů.

Posledně zmíněné opatření v praxi znamená, že dvacetikreditovou podmínkou nebudou poškozeni studenti, kteří se rozhodnou zapsat si na začátku studia více předmětů a na konci třeba kvůli psaní diplomové práce nebo kvůli zahraničnímu studijnímu pobytu zvolní. Pokud tedy někdo např. v prvních třech semestrech bakalářského studia splní 120 kreditů, může v následujících dvou splnit jen po 15.

Více opravných termínů u zkoušek, méně u státnic

Další velkou změnou, kterou pocítí studenti i pedagogové, bude počet možných opravných termínů u zkoušek. Nyní mají studenti limitovaný počet druhých opravných termínů – tedy tolik, kolik činí standardní doba studia vyjádřená v letech. Pro učitele je ale velmi obtížné kontrolovat, zda tento limit někdo překročil.

Skutečnost, že bylo této praxi zneužíváno, stejně jako ekonomická stránka věci a tedy i snaha zabránit opakovaným zápisům předmětů, vedly k zásadní změně pravidel. Studenti budou mít u předmětu zapsaného poprvé univerzální nárok na druhý opravný termín, u opakovaného předmětu pak už jen na jeden bez ohledu na to, zda napoprvé možnosti využili či nikoliv.

Celouniverzitně se také sjednotí systém státnic, jejichž praxe je podle prorektorky

Změny ve studijním řádu

Studijní a zkušební řád Masarykovy univerzity (ve znění účinném od 1. února 2012)

Část první Základní ustanovení

Článek 1 Úvodní ustanovení

(1) Studijní a zkušební řád Masarykovy univerzity (dále jen "řád") stanoví pravidla studia ve studijních programech (dále jen "program") akreditovaných na Masarykově univerzitě a uskutečňovaných jejími fakultami, jakož i pravidla konání státních zkoušek. **Dnes** **Nově**

15 kreditů jako podmínka pro zápis do dalšího semestru.

20 kreditů jako podmínka pro zápis do dalšího semestru.

Limitovaný počet druhých opravných termínů podle délky standardní doby studia.

U každého poprvé zapsaného předmětu nárok na druhý opravný termín, u podruhé zapsaného jen na jeden.

Student má možnost opakovat celou státní závěrečnou zkoušku ve dvou opravných termínech.

Každou část státní závěrečné zkoušky může student opakovat v jednom opravném termínu.

Student má právo nahlédnout do posudků závěrečné práce tři dny před obhajobou.

Student má právo nahlédnout do posudků závěrečné práce tři pracovní dny před obhajobou.

Opětovný zápis po přerušení studia je potřeba udělat osobně.

Opětovný zápis po přerušení studia je možné provést zasláním e-mailu z Informačního systému MU.

Výsledek zkoušky studenta musí být zadán do ISu nejpozději do sedmi pracovních dnů.

Výsledek zkoušky, která neměla žádnou písemnou součást (typicky ústní), musí být zadána do ISu už v následující pracovní den. V jiných případech zůstává sedm pracovních dnů.

Řád sice nabývá účinnosti od 1. února příštího roku, většina zásadních změn se však projeví až v jarním semestru 2013.

Černé na fakultách v tento moment velmi rozdílná. Nově jsou specifikované podmínky, za kterých je možné přistoupit ke státní závěrečné zkoušce pro jednooborová a víceoborová studia. Např. studenti v dvouoborovém studiu budou muset dosáhnout alespoň dvou třetin minimální kreditové hodnoty celého studia, aby mohli ke státnicím jednoho z oborů přistoupit. Zásadní změna u státnic nastane v počtu opravných termínů. „V platném studijním a zkušebním řádu jsou dva opravné termíny pro celé státnice. Nově bude každou součástí státní závěrečné zkoušky moci student opakovat v jednom opravném termínu,“ uvedla Černá.

Zdeněk Ručka vnímá tuto novinku jako problematickou. „Byli jsme ale upozorňováni, že na některých oborech dělají státnice na druhý opravný termín i dvě třetiny studentů. Zde je nutné vyvinout tlak na vyučující, aby se tak nedělo. Pokud u státnic neuspějí dva studenti z patnácti, je to jejich ostuda. Pokud u státnic neuspěje deset studentů z patnácti, je to ostuda vyučujících, protože něco dělají zjevně špatně,“ říká k novince studentský senátor.

Informování přes IS a nahlížení do písemek

Drobných změn je ve studijním řádu celá řada. Prorektorka Černá však vysvětluje,

že většina se týká spíše zpřesnění nejednoznačných formulací.

Zdeněk Ručka nicméně vyzdvihuje dvě podstatné změny, a to že vyučující musí studenti o organizačních věcech ve svém předmětu informovat pomocí aplikace v ISu a že student má právo nahlédnout do písemných prací či elektronických testů do 30 dnů po jejich napsání. „Stávaly se situace, že vyučující ústně na přednášce hrstce studentů oznámil, že další hodinu se píše test, nebo že vyučující se pod nejrůznějšími záminkami bránil ukázat studentům opravené písemky. To už teď nepůjde,“ doplňuje Ručka.

Změny začnou platit postupně

Řád sice nabývá účinnosti od 1. února příštího roku, ale např. podmínka 20 kreditů se poprvé projeví až při zápisu do jarního semestru 2013. Až v jarním semestru 2013 se také poprvé projeví změny týkající se státnic a opravných termínů zkoušek.

Senátoři Akademického senátu MU nicméně zejména studentům doporučují, aby si řád přečetli už v době, kdy nabyde účinnosti. „Hlavně pozor na zaručené rady spolužáků. Vždycky je lepší zajít na studijní oddělení nebo napsat nezávislým studentským poradcům, než se nechat vyhodit ze školy kvůli „dobré“ radě spolužáka,“ dodává Ručka.

David Povolný

InfoServis

od 16. listopadu do února 2012

Výstava Herbář Masarykovy univerzity
Kampus Masarykovy univerzity,
Kamenice 5, Brno
Vernisáž: 16. 11. 2011 v 17 hodin

do 16. listopadu

Týden vědy na FF MU 2011
Série přednášek v rámci cyklu prezentace vědy a hlavních vědních oborů provozovaných na FF. Výuka se nekoná, resp. přednost mají přednášky Týdne vědy. Dne 16.11. proběhnou přednášky Ústavu českého jazyka, Ústavu české literatury, Ústavu slavistiky,

Ústavu hudební vědy a na Katedře filozofie FF MU
Filozofická fakulta, Arna Nováka 1, Brno

21. listopadu od 17 hodin

Mírové hnutí mezi Vidní a Brnem v letech 1900 až 1924
vystoupení Miroslava Jeřábka (Masarykova univerzita) v rámci cyklu Rakouská knihovna v přednáškách, který probíhá do 6. 12.
Moravská zemská knihovna (konferenční sál), Kounicova 65a, Brno
více na www.muni.cz/events

24. listopadu od 10 hodin

Konference Člověk, víno, společnost
Konference pořádána při příležitosti slavnostního vyhlášení Univerzitního vína

Novinky

- Student má právo nahlédnout do písemných prací či elektronických testů do 30 dnů po jejich napsání.
- Vyučující musí studenty o organizačních věcech ve svém předmětu informovat pomocí aplikace v ISu.
- Děkan příslušné fakulty může stanovit možnost předkládat závěrečné práce v jiném než v českém jazyce.
- Nové specifikace podmínek, za kterých je možné přistoupit k státní závěrečné zkoušce zvlášť pro jednooborová a víceoborová studia.

Masarykovy univerzity pro akademický rok 2011/2011
Aula Fakulty sociálních studií MU,
Joštova 10, Brno

25.–26. listopadu

IX. Mezinárodní konference Kyberprostor
Konference humanitních vědních oborů zabývajících se problematikou informačních sítí.
Právnická fakulta MU, Veveří 70, Brno

25.–27. listopadu

Výstava barevných a postavových kanárů, exotického a evropského ptactva
Skleníky botanické zahrady Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity,
Kotlářská 2, Brno